

DOI: 10.31866/2616-7603.3.1.2020.207511

УДК 338.483.12:72:726(477.85/87)

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ПАМ'ЯТКИ ПОКУТТЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Галина Гуменюк

Кандидат педагогічних наук, доцент;

ORCID: 0000-0003-2859-8369; e-mail: humenyukgalina@gmail.com

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

Анотація

У статті визначено наявний стан історико-культурних пам'яток в Івано-Франківській області та перспективи використання цих об'єктів у туризмі. Подано результати аналізу пам'ятних місць та пам'яток літературно-мистецького життя на території Покуття. Досліджено фортифікаційні та сакральні пам'ятки регіону, які є об'єктами екскурсійного показу і служать для подальшого розвитку туристичної галузі в області. У статті розкрито стан наявних оборонних споруд у регіоні, які наразі перебувають в незадовільному стані. Досліджено ті рештки укріплень, що дійшли до наших днів, та яким потрібна охорона, відновлення і «повернення до життя», перетворюючи їх на туристичні комплекси.

Ключові слова: історико-культурні пам'ятки; Покуття; фортифікаційні споруди; сакральні пам'ятки; літературно-мистецькі пам'ятки

104

Вступ

З перших днів незалежності Україна впевнено стала на шлях створення власної туристичної індустрії, проголосивши туризм пріоритетною галуззю розвитку економіки. Кожен регіон України має властиві лише йому особливості та історико-культурний потенціал. Вибір теми зумовлено необхідністю дослідити стан історико-культурних пам'яток Покуття та шляхи використання в туризмі. Цей регіон має вагомі об'єктивні передумови для його розвитку. Тому дослідження сучасних тенденцій розвитку історико-культурної спадщини Покуття та її туристичних ресурсів є актуальним для нас.

Постановка проблеми

Івано-Франківська область пишається збереженими традиціями та культурно-побутовими особливостями. На території області знаходиться історико-географічний регіон Покуття, який багатий матеріальною та духовною культурою. Територія Покуття охоплює той етнокультурний простір, де відбувалася кристалізація та

становлення праслов'янських, слов'янських угруповань, які з часом, набувши територіального й етнополітичного значення, трансформувалися в український народ.

Під час визначення всіх видів історико-культурної спадщини вся методика базується на історико-географічному, мистецькому, науковому критерії; враховує інші аспекти суспільно-історичної оцінки об'єктів історико-культурної спадщини. Історична цінність пам'яток історії та культури Покуття полягає передусім в їхній пізнавальній ролі як джерел історичної цінності. Важливим аспектом суспільної значущості пам'яток історії та культури є її естетична цінність, яка обумовлена художніми витворами та виразністю архітектурних деталей, декоративних елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням Покуття займалися багато науковців. Серед них варто відзначити В. Великочого, Б. Савчука, Й. Гілецького, Т. Маланюк, М. Когутяка та інших. Великий вклад у дослідження літературного Покуття зробили самі покутяни-літературознавці, а також викладачі філологічних та історичних факультетів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. На сьогодні науковці все більше починають вивчати й описувати цю територію. У 2010 році вийшла унікальна книга «Історико-етнографічний нарис Покуття» (В. Марчук, П. Мелень, А. Королько та ін.). Вона складається з декількох розділів, серед яких «Літературне Покуття», а також «Покуття туристичне».

Вагомий внесок у дослідження наукової проблеми історико-етнографічного районування нашої країни, зокрема Івано-Франківської області, зробили відомі українські вчені: С. Рудницький, А. Пономарьов (1996), В. Наулко, Ф. Заставний (1993), М. Дністрянський, А. Макарчук, М. Тиводар (2004) та ін.

105

Виклад основного матеріалу

Вивчення питань збереження та використання історико-культурної спадщини Покуття вимагає насамперед проведення наукового ґрунтового дослідження її походження. У розгляді визначення меж Покуття важливо вирішити питання співвідношення між регіонами України. На сьогодні в практиці політичного життя країни, в історико-краєзнавчій роботі, у дослідженнях науковців застосовують дуже різноманітні підходи до поділу України на окремі історико-етнографічні регіони.

У документах XVI-XVIII ст. територія Покуття визначалася по-різному. Це свідчить, що вона не була адміністративною одиницею, з одного боку, а з іншого – край залишався ареною для прикордонних суперечок між Польщею, Молдавією, Трансільванією, Волощиною. А тому не дивно, що іноземні картографи не завжди компетентно окреслювали територію Покуття.

Етнографічна група як частина країни, провінції чи області визначається певними локальними особливостями традицій, культури, місцевого діалекту, часто вони мають свої назви на місцевому рівні, етнічними і самоназви. Проте визначальною для етнографічної групи є її етнічно культурна спільність з народом усєї країни, до якої вона належить. З огляду на це варто назвати історико-етнографічні регіони України, а саме: Галичина, Покуття, Буковина, Закарпаття, Середня Наддніпрянина,

Волинь, Полісся, Південна Бессарабія, Холмщина, Підляшшя, Поділля, Крим (Таврія), Донеччина, Слобожанщина, Сіверщина (Рутинський, 2007, с. 202).

Михайло Паньків, інтерпретуючи межі Покуття, запропоновані дослідниками, за сучасним адміністративним поділом додає територію Снятинського, Городенківського, Тлумацького, північно-східну територію Тисменицького, більшу частину Коломийського (без південної частини) району. Крім того, покутський говір поширений у колишніх буковинських районах: Новоселицькому, Чернівецькому, Садгірському, Вашківському, Сторожинецькому, Кіцманському та Заставнівському (Паньків, 1987).

Етнографічні межі Покуття близькі до географічних, свідченням того є праці та фізико-географічні карти М. Койнова, В. Онікієнка, Я. Жупанського (Королько, 2013). Так, М. Койнов до Покутського лісостепу зарахував Правобережне Придністров'я, Західне та Східне Покуття. Його межі: Тлумач – Отинія – Коломия. Бокові границі – річки Дністер і Прут. Покутський лісостеп лежить між долинами Прута та Дністра в межах східної частини Станіславської області. На заході Покуття обмежене Станіславською улоговиною. Характеризуючи Івано-Франківщину, він згадує і Покуття: «Рівнинні частини області – Покуття належать до районів із давньою рільничою культурою. Там, де раніш знаходились ліси і степи, тепер розкинулись поля, сади і городи» (Койнов, 1960).

Йосип Гілецький скрупульозно окреслив границі історико-географічного району Покуття, що займає східну частину сучасної Івано-Франківської області. Дослідник стверджує, що територія Покуття повністю охоплює терени сучасних Городенківського, Коломийського, Снятинського районів, Коломийської міськради, а також частини Тлумацького, Тисменицького, Богородчанського, Надвірнянського, Косівського районів Івано-Франківської області. Загальна площа становить близько 1 494 кв. км, або 32,3 % від площі області. Крайня північна точка історико-географічного району перебуває поблизу гирла річки Бистриці в околицях села Побережжя Тисменицького району.

Згідно з Довідником учасника фестивалю до найдавніших поселень Покуття зараховують Тисменицю, Снятин, Тлумач, Коломию, Гвіздець, Старий Гвіздець, Вербівці, Стрільче, Малий Гвіздець, Незвисько, Рожну, П'ядики, Товмачик, Балиці Орелець (*Довідник учасника фестивалю, 2002, с. 18*).

Борис Савчук Покуття зараховує до Західного надрегіону та вважає найменшим історико-етнографічним регіоном України та крайньою частиною Східних Карпат. Згідно із сучасним адміністративним поділом до його території належать сім районів Івано-Франківської області, воно охоплює верхів'я Дністра та Попруття. Автор не вказує назв районів (Савчук, 2004, с. 528).

Погоджуємося з думкою науковців, що Покуття належить до найдавніших в Україні історико-етнографічних регіонів. Цікавість до його вивчення сягає з періоду пізнього Середньовіччя та до сьогодення. Покуття зображували на мапах іноземних учених-картографів XVI-XVIII ст. Упорядники карт Покуття розглядали як південний прикордонний пост Польщі, розміщений у вигляді кута, який межував з Молдавією та Трансільванією, також з Волощиною. Розпочинаючи з XIX ст., на науково-дослідному рівні були зроблені перші спроби визначити межі Покуття. Аналізуючи господарський уклад місцевого населення, етнографи та фолькло-

ристи України та Польщі поступово звужували територію Покуття. На їхню думку, межі Покуття проходять у східній частині – до межиріччя річок Прут та Черемош, а північною межею визначали річку Дністер.

Івано-Франківська область, зокрема Покуття, багата на унікальні історико-культурні пам'ятки. За унікальністю пам'яток архітектури та містобудування область вважають однією з найменших за територією і кількістю населення. Івано-Франківська область посідає третє місце в Україні. За статистичними даними під охороною країни знаходиться 87 пам'яток національного значення, а також 1360 пам'яток архітектури та містобудування. Велика кількість яких – це пам'ятки сакральної дерев'яної та мурованої архітектури, а також пам'ятки житлового і громадського будівництва, які в більшості зосереджені в історичних містах ("Івано-Франківська обласна державна адміністрація", 2017).

Пам'ятки історії є основними об'єктами огляду на екскурсійних маршрутах, подорожах. Вони є цінним джерелом інформації, важливим чинником формування національної самосвідомості українського народу.

З Покуттям тісно пов'язані життя і творчість багатьох діячів української літератури та мистецтва. Тут з любов'ю оберігається все, що пов'язано з ними. Численні пам'ятки, що встановлені на їхню честь, є найкращим доказом поваги жителів краю до своїх славних попередників.

У 1911 році, коли на Покутті повсюдно урочисто відзначали 100-річчя з дня народження Маркіяна Шашкевича, у приміщенні Народного дому в Коломиї на його честь жителі міста встановили пам'ятну дошку. Наприкінці ХХ століття відкрито пам'ятник М. Шашкевичу в селі Спас на Коломийщині (Бурдуланюк, 1997). Це єдиний в області пам'ятник великому поету Покуття.

Багаті традиції має також скульптурна шевченкіана. Чимало пам'ятників Т. Шевченку було встановлено в краї у післявоєнний період. Зокрема, у 1952 році пам'ятники поету відкрито в Коломиї, а під час святкування 100-річчя з дня смерті Т. Шевченка пам'ятники йому були відкриті в Печеніжині Коломийського району (Кратюк, 1991, с. 8).

Тісно пов'язані з Покуттям життя і творчість Івана Франка. У краї з любов'ю оберігається все, що пов'язане з його іменем: будинки, де він зупинявся, пам'ятні місця, де йому доводилося відпочивати.

Відзначаючи 10-річчя з дня смерті Каменяра, жителі Коломиї встановили в приміщенні Народного дому (зараз – Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського) пам'ятну дошку з написом: «Пам'яті Івана Франка в десятилітню річницю смерті. Коломийська земля. 1926 рік».

На території краю переважно в післявоєнні роки належно вшановано пам'ять і багатьох інших майстрів слова. Так, у приміщенні колишньої Коломийської гімназії встановлено пам'ятну дошку, яка свідчить про те, що в гімназії в різні роки навчалися: відомий суспільно-політичний діяч, учений і письменник Михайло Павлик з Косова, письменник Марко Черемшина з Кобаків та поет і громадсько-політичний діяч Дмитро Павличко зі Стопчатова на Косівщині.

У Снятині, де з 1912 року жив і працював письменник Марко Черемшина, споруджено пам'ятники та відкрито літературно-меморіальний музей (Гуменюк, 2018).

Відомою уродженкою Покуття є дитяча письменниця Марійка Підгірянка. У селах Вороні Коломийського та Братишеві Тлумацького районів, де вона в різний час жила і працювала, встановлено письменниці пам'ятні дошки.

На Покуття неодноразово приїжджали такі українські письменники кінця XIX – першої половини XX століття, як Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Гнат Хоткевич, Богдан Лепкий, Христя Алчевська, Олександр Олесь, Ольга Кобилянська, Юрій Федькович та інші. Ці події увічнюють пам'ятні меморіальні дошки. Вони встановлені, зокрема, у Молодятині Коломийського району (Бурдуланюк, 1997).

Як бачимо, на території Покуття є багато пам'ятних місць, пов'язаних з літературно-мистецьким життям краю. Багато з них відзначені пам'ятниками та пам'ятними дошками.

З-поміж історико-культурних пам'яток, які є туристичними об'єктами, можна виділити й оборонні споруди, тобто пам'ятки фортифікаційного будівництва, які збережені до наших днів. До них слід зарахувати замки, фортеці, монастирські комплекси, яких в Україні нараховується понад дві сотні. У полі зору туристичного сприйняття можуть бути частково збережені елементи фортифікаційних укріплень, які мають широке поширення в Україні та вимагають спеціального дослідження.

Сьогодні пам'ятки фортифікаційної архітектури Покуття потребують запровадження негайних заходів для подальшого їх збереження. Землі сучасної Івано-Франківської області, зокрема Покуття, були споконвіку ареною постійної боротьби різних держав, що завжди викликало потребу будівництва укріплень для захисту як від зовнішньої загрози, так і для зміцнення внутрішньої безпеки.

Городенківський замок, за деякими даними, заснований у XV столітті. На той час прикордонне ринкове поселення Городенка ще не мало статус міста. Протягом XV-XVI століть Покуття було спірною територією між Польщею та Молдавським князівством, а у XVI–XVII століттях зазнавало спустошливих нападів турків і татар, тому городенківська твердиня була до певної міри стратегічною.

Замок був розташований у північній частині сучасного середмістя. Він височів на правому березі річки Ямгорів, тому і був майже неприступним завдяки її крутим берегам. Згодом у 1648 році замок, який так і не відновився, зруйнували побратими Семена Височана.

Досліджуючи етнографічний регіон Покуття, слід наголосити на тому, що територія Покуття була південно-західною частиною давньоруської держави. Її межі проходили по річці Прут і горах Карпатах. На берегах Прута знаходилися оборонні лінії розмежування. Уздовж оборонної лінії знаходилися 4 головні міста-фортеці, такі як Чернівці, Снятин, Олешків і Коломия. Вони були побудовані майже одночасно в середині XII століття та вели оборонні бої з монголо-татарським нашествям.

Міцною була Снятинська фортеця. Вона знаходилася на високому пагорбі зі стрімкими схилами, що мала добрий оглядовий майданчик, з якого відкривався вигляд на далеку відстань околиці Попруття. Вдале топографічне розміщення її було на стільки стратегічно вигідним, що, починаючи ще з давньоруських часів і до сьогодення, місто так не змінювало своє розташування (Харитон, 2007).

У поляків було величезне бажання заволодіти Снятинським замком, а за ним і всім Покуттям. Для поляків він був об'єктом надзвичайної важливості. Галицькі магнати і навіть самі королі плідно займалися його ремонтом та опікувалися ним.

Знаходячись на пограниччі, цей замок неодноразово ставав центром дипломатичних переговорів між Польщею та Молдовою.

Особливо великого оборонного значення замок набув у період татарського лихоліття.

У 1772 році Снятинська фортеця майже втратила своє першочергове призначення, адже галицькі землі були загарбані Австрійською монархією, і оборонні укріплення були розібрані (Харитон, 2007).

Однією з головних причин такої ситуації є особливість містобудівного розташування замкових споруд. Переважна більшість замкових комплексів Покуття знаходилася на окраїні населених пунктів і поза межами. До того ж до більшості з них немає зручного транспортного доступу, тоді як ці пам'ятки завдяки своїй історико-культурній цінності та мальовничому ландшафту могли б бути вигідними об'єктами масового туризму. Саме тому музеєфікація цих пам'яток як процес включення їх до системи туристичних маршрутів є єдиним засобом збереження.

У XVI-XVII столітті в Печеніжині побудовано замок-фортецю оборонного значення для захисту від ординців. Умови того часу вимагали мати в містечках добре укріплені замки, які могли б стати для містян захистом у разі нападів ворогів ("Сайт селища Печеніжин", б. р.).

Печеніжинський замок збудовано у формі чотирикутника на високій горі. Він знаходився в досить хорошому, з погляду фортифікації, місці, на горі над річкою Печенігою, оточений валами, рештки яких добре збереглися до наших днів. Старостою в замку був Станіслав «Ревера» Потоцький (Грабовецький, 1972).

Восени 1648 р. після вступу до Галичини козацько-селянського війська на чолі з гетьманом Богданом Хмельницьким місцеві повстанці (зокрема, міщани Заболотова, селяни Печеніжина, Ганьківців, Чортівця, Підгайчиків, Перерова) під командуванням Яремка – помічника Семена Височана – здобули та знищили замок, назвавшись козаками, і забрали майна на 40 тис. флоринів. Замок більше не відбудовували. Його руїни збереглися до цих пір ("Сайт селища Печеніжин", б. р.).

На території Покуття також збереглися руїни Раковецького та Чернелицького замків XVII ст. На правому скелястому березі Дністра видніються руїни Раковецького замку. Згадки про Раковецький замок знаходимо в часописі 1837 року, що видавався в Лешно, проте має достатньо романтичний характер: «Скеля, на котрій підноситься замок, складається з величезних брил, оброслих плющем і мохом. Із розщелини в середині її виривається дзвінке джерело і водоспадом стікає до чистих вод гомінливого Дністра. Над замком височіє крута гора, а далі – скелі, вкриті лісом. В долині видно чудесне село Раковець. Поміж замком і селом є другий, більший водоспад, вигляд якого чарує і захоплює погляд». До намальованої ідилічної картини можна додати, що в скелях під замком є печери. Детальні описи твердині подають такі дослідники старовини кінця XIX – початку XX століть, як О. Чоловський, І. Ступницький, В. Лозинський, А. Прохаска та інші ("Замок Ланьцут", б. р.).

План замку в Раківці має вигляд неправильного чотирикутника. Посередині східної стіни розміщена п'ятиповерхова вежа з численними бійницями, вимурована з червоного каменю. Муровані стіни замку сягали до 2-х метрів. На території подвір'я знаходилися конюшні, колодязь з джерельною водою, а в північно-

західній частині замку була збудована каплиця, де і збереглася ікона Богоматері, яку згодом після зруйнування замку передали в сільську церкву села Раківця (Рутинський, 2007, с. 80).

Раковецький замок був збудований галицьким підчашим Домініком Войцебісневським у середині XVII століття вже після національно-визвольної війни.

Засновано твердиню на початку XVII століття, ймовірно, на місці давнішого укріплення. Завершив її будівництво (руками місцевого населення) у 1650-х роках князь Михайло Георгій Чарторийський. Про це свідчить інструкція шляхти з Галицького сейму 1659 року, яка «зносить до короля інстанцію про компенсацію князеві коштів і видатків, котрий великі суми на фортифікацію замку в маєтності своїй дідичній у Чернелиці витратив, на фортецю, здавна почату, краю Покутському і всій Речі Посполитій потрібну, міцно вимурувану і контрвалами захищену» (Лозко, 2001, с. 130).

Важливим засобом популяризації й подальшого дослідження пам'яток фортифікаційного будівництва є організація спеціалізованих екскурсій для художників, істориків, архітекторів, мистецтвознавців, археологів. Надзвичайно важливим моментом можуть бути науково обґрунтовані бесіди з туристами про екологічні проблеми, бережливе ставлення до туристичних об'єктів, збереження і відновлення пам'ятних місць.

Створення туристичних і екскурсійних маршрутів по замкових комплексах сприяло б їх реставрації, розвитку туристичної галузі, популяризації пам'яток оборонного будівництва, введенню в експлуатацію численних музеїв, що у свою чергу надасть можливість створити туристичну індустрію регіону на основі архітектурної спадщини.

У багатій історико-культурній спадщині Покуття важливе місце посідають пам'ятки сакральної архітектури. Старовинні церковні об'єкти Покуття є цінними пам'ятками дерев'яної архітектури.

Збережені церкви, костели, синагоги, монастирі та скити є окрасою Покутської території та передумовою для розвитку релігійного та паломницького туризму.

Івано-Франківська область, зокрема Покуття, вважається своєрідним заповідником найцікавіших зразків народної церковної архітектури. «Храми даного регіону – тридільні і триверхі. Цей тип храму ніде в Європі і в світовій архітектурі не має таких оригінальних форм, як в Україні, зокрема на Прикарпатті» (Гуменюк, 2018).

Визначна сакральна архітектурна спадщина зосереджувалася в обласному центрі. Будівництво першого дерев'яного на той час Станіславського храму Парафіяльного костелу розпочав Андрій Потоцький на початку 70-х років XVII ст. Храм збудований у «формі тринефної базиліки з трансептом у стилі бароко з елементами ренесансу». Споруда вражає простотою, довершеністю хрестово-купольного об'єму та стриманістю декору й іншими прийомами українського зодчества (Гуменюк, 2018).

До списку номінантів ЮНЕСКО могла потрапити унікальна споруда – храм Благовіщення (1587 р.), який знаходиться в Коломиї. Величний храм у місті Коломиї – це одна з найкрасивіших і найстаріших представниць гуцульської дерев'яної архітектури. Первісно це була «тридільна, вірогідно, одноверха церква, а у XVIII ст. з півночі і з півдня до неї прирубали ще два приміщення, перетворивши

її на хрестову». Святиня має вигляд приземкуватої та виражено горизонтальною композиції, причому цей ефект посилює широке опасання, яке створює глибоку, аж чорну тінь під собою. За такий зовнішній вигляд у народі лагідно називали «печеричкою», грибочком. Подвір'я храму з боку вулиці обгороджене парканом, де знаходиться красива брама з дашком, зроблена в гуцульській традиції (Гуменюк, 2018). За місцевими легендами ширилася така думка, що перед початком національної революції у цій церкві молився український гетьман Богдан Хмельницький. Бароковий іконостас розписував західноукраїнський художник Теофіл Копистянський (Грабовецький, 1972, с. 108). Поряд з Благовіщенською церквою до 1744 року знаходився Благовіщенський монастир. Відомо, що в бібліотеці церкви знаходилися дорогоцінні церковні книги.

Найоригінальнішою культовою спорудою Покуття є храм Різдва Пресвятої Богородиці (1808 р.), який знаходиться в селі Нижній Вербіж на Коломийщині. Цей храм вражає своєю величчю та неймовірно красивою архітектурою. П'ятиверха споруда в гуцульському стилі була збудована без жодного цвяха. Однак вона втратила автентичність, оскільки на початку 1990-х рр. інтер'єр оббили бляхою (Бурдуланюк, 1997).

Одним з найстаріших сакральних туристичних об'єктів є Вознесенська церква в місті Снятині, побудована 1784 року. У Вознесенській церкві завжди зберігалися церковні документи (метрики) з навколишніх храмів (з 1775 року). У Вознесенському храмі 1894 року було встановлено новий іконостас і «помальовано цілу церкву», а у 1903 році покрівлю храму замінили.

Цікаві архітектурні споруди можна побачити в місті Тлумачі, на жаль, через об'єктивні причини вдалося зберегти не дуже багато.

У центрі Тлумача зведено новий храм Пресвятої Трійці греко-католицького віросповідання, який є окрасою центральної частини міста. Митцями Львівської академії було зроблено внутрішнє оздоблення храму. За проєктом архітектора І. Мельника було споруджено храм Пресвятої Богородиці. 35-метрові заввишки куполи, які є окрасою храму, увібрали в себе настрій духовної величі. Його зовнішня архітектура добре гармонує з розписом всередині святині. Яскравим доповненням внутрішньої частини церкви є величний іконостас, виготовлений провідними митцями з Києва.

У храмі знаходиться статуя Фатімської Божої Матері, яка є гордістю краян. Цю статую до Тлумача привіз сьогодні вже покійний отець Іван Плав'юк у 1933 році з м. Фатіми. За пожертви краян з Тлумача та тих, хто проживає поза його межами, збудували церкву Пресвятої Трійці ("Храми Івано-Франківська", б. р.).

Покуття вважають своєрідним заповідником найцікавіших зразків дерев'яної церковної архітектури. Підтвердженням цього є не тільки наявність великої кількості однотипних збережених храмів, а й історичних джерел. Храми цього регіону – тридольні та триверхі, які вважають шедеврами світової архітектури, а також дзвіниці, каплиці й навіть плебанії (місце проживання церковнослужителів). Цей тип храму ніде в Європі й у світовій архітектурі не має таких оригінальних форм, як в Україні, зокрема на Покутті.

Покутська народна архітектура здавна відзначається високим рівнем мистецтва та своєю неповторною своєрідністю. Її стильові ознаки найяскравіше виражаються в дерев'яних святинях. Талановиті майстри минувшини найбільшою

мірою проявляли свою любов до прекрасного через будівництво й оздоблення культових споруд. Церква в житті українського народу часто була чи не єдиним місцем зустрічі та спілкування людей.

Саме покутські майстри протягом XV-XVIII ст. створили яскраву і самобутню школу народного дерев'яного будівництва. Дерев'яні храми Покуття вирізняються своїми архітектурними формами та цікавими деталями декору. В архітектурних будівлях святинь утілено високі ідеали та мистецькі уподобання народу. Зокрема це трибанні церкви в Стопчатові, Молодятині, Березові Нижньому, Горішньому, Печеніжині та Лючі (1738). У Старих Кутах будова церкви позначена 1749 р. ("Храми Івано-Франківська", б. р.).

Висновки

Інтеграційні процеси, а також поступова європеїзація стимулює зростання туристичного інтересу до історико-культурної спадщини в Україні, особливо в Івано-Франківській області.

Є низка проблем, що значно гальмують процеси ефективного використання фортифікацій і сакральних об'єктів у розвитку туристичної галузі області та Покуття. Їх можна згрупувати в окремі блоки: теоретико-методологічний, організаційно-правовий, функціональний, соціально-економічний, інформаційно-рекламний і природо-екологічний. І розв'язання цих проблем потребує тісної співпраці трьох суб'єктів – науковців, органів місцевої влади і, звичайно ж, місцевого населення (представників, які б утілювали громадські інтереси). Тільки за таких умов можливі позитивні зрушення щодо розвитку туризму в області.

Список бібліографічних посилань

- Бурдуланюк, В. (1997). *Історія культури Прикарпаття*. Всеукраїнська спілка краєзнавців. Гілецький, Й. Р. (2008). Покутське підсоння (Простір та геоморфологія історико-географічного Покуття). *Ямгорів*, 5, 90-99.
- Грабовецький, В. (1972). *Західно-українські землі в період народно-визвольної війни 1648–1654 рр.* Наукова думка.
- Гуменюк, Г. М. (2018). Сакральна архітектура Прикарпаття: сучасний стан та перспективи використання в туризмі. *Zszyt naukowy pras ukrainozawczych*, 2, 51-59.
- Довідник учасника фестивалю*. (2002). Івано-Франківськ.
- Замок Ланьцут*. (б. р.). Взято 12 травня 2020 з <https://castles.today/uk/zamky/polscha/lantsut>.
- Заставний, Ф. Д. (1993). *Українські етнічні землі*. Світ.
- Івано-Франківська обласна державна адміністрація. (2017, 10 січня). *Івано-Франківська область*. <http://www.if.gov.ua/>.
- Койнов, М. (1960). *Природа Станіславської області*. Львів.
- Королько, А. (2013). Межі Покуття в історико-краєзнавчих та етнографічних дослідженнях XIX – початку XXI століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 23, 246-259.

- Кратюк, О. А. (1991). *Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини. Мистецтво*.
Лозко, Г. (2001). *Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект*.
АртЕк.
- Паньків, М. (1987). Покуття. *Жовтень*, 2, 102-105.
- Пономарьов, А. (1996). *Етнічність та етнічна історія України. Либідь*.
- Рутинський, М. Й. (2007). *Замковий туризм в Україні*. Центр учбової літератури.
- Савчук, Б. (2004). *Українська етнологія*. Лілея-НВ.
- Сайт селища Печеніжин. (б. р.). *Селище міського типу Печеніжин*. Взято 12 травня 2020
з http://mistaua.com/Україна/ІваноФранківська_область/Коломийський_район/Печеніжин.
- Тиводар, М. (2004). *Етнологія*. Світ.
- Харитон, В. (2007). *Снятин – погляд крізь час*. Прут-Принт.
- Храми Івано-Франківська* (б. р.). Взято 12 травня 2020 з <http://www.history.iv-fr.net/article.php?id=598>.

References

- Burdulaniuk, V. (1997). *Istoriia kultury Prykarpattia [History of Culture of Prykarpattia]*. Vseukrainska spilka kraieznavtsiv [in Ukrainian].
- Dovidnyk uchashnyka festyvaliu [Festival participant's guide]*. (2002). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Hiletskyi, Y. R. (2008). Pokutske pidsonnia (Prostir ta heomorfoloiiia istoryko-heohrafichnoho Pokuttia) [Pokut Subsidence (Space and Geomorphology of Historical and Geographical Pokuttya)]. *Yamhoriv*, 5, 90-99 [in Ukrainian].
- Hrabovetskyi, V. (1972). *Zakhidno-ukrainski zemli v period narodno-vyzvolnoi viiny 1648–1654 rr. [Western Ukrainian Lands During the People's Liberation War of 1648–1654]*. Naukova dumka [in Ukrainian].
- Humeniuk, H. M. (2018). Sakralna arkhitektura Prykarpattia: suchasnyi stan ta perspektyvy vykorystannia v turyzmi [Sacral architecture of Prykarpattia: current state and prospects of use in tourism]. *Ztszyt naukovy prac ukraїnoznavchych*, 2, 51-59 [in Ukrainian].
- Ivano-Frankivska oblasna derzhavna administratsiia. (2017, January 10). *Ivano-Frankivska oblast [Ivano-Frankivsk region]*. <http://www.if.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Kharyton, V. (2007). *Sniatyn – pohliad kriz chas [Sniatyn – a Look Through Time]*. Prut-Prynt [in Ukrainian].
- Khramy Ivano-Frankivska [Churches of Ivano-Frankivsk]*. (n. d.). Retrieved May 12, 2020, from <http://www.history.iv-fr.net/article.php?id=598> [in Ukrainian].
- Koinov, M. (1960). *Pryroda Stanislavskoi oblasti [Nature of Stanislav Region]*. Lviv [in Ukrainian].
- Korolko, A. (2013). Mezhi Pokuttia v istoryko-kraieznavchych ta etnohrafichnykh doslidzhenniakh XIX – pochatku XXI stolittia [The boundaries of Pokuttya in historical and local lore and ethnographic research of the XIX - early XXI century]. *Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood*, 23, 246-259 [in Ukrainian].
- Kratiuk, O. A. (1991). *Kolomyiskyi muzei narodnoho mystetstva Hutsulshchyny [Kolomyia Museum of Folk Art of the Hutsul Region]*. Mystetstvo [in Ukrainian].
- Лозко, Г. (2001). *Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект [Ethnology of Ukraine. Philosophical-theoretical and Ethno-religious Aspect]*. АртЕк [in Ukrainian].

- Pankiv, M. (1987). Pokuttia [Penance]. *Zhovten*, 2, 102-105 [in Ukrainian].
- Ponomarov, A. (1996). *Etnichnist ta etnichna istoriia Ukrainy [Ethnicity and ethnic history of Ukraine]*. Lybid [in Ukrainian].
- Rutynskyi, M. Y. (2007). *Zamkovyi turizm v Ukraini [Castle Tourism in Ukraine]*. Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
- Sait selyshcha Pechenizhyn. (n. d.). *Selyshche miskoho typu Pechenizhyn [Pechenizhyn urban-type settlement]*. Retrieved May 12, 2020, from http://mistaua.com/Ukraina/IvanoFrankivska_oblast/Kolomyisky_raion/Pechenizhyn [in Ukrainian].
- Savchuk, B. (2004). *Ukrainska etnolohiia [Ukrainian ethnology]*. Lileia-NV [in Ukrainian].
- Tyvodar, M. (2004). *Etnolohiia [Ethnology]*. Svit [in Ukrainian].
- Zamok Lantsut [Lancut Castle]*. (n. d.). Retrieved May 12, 2020, from <https://castles.today/uk/zamky/polscha/lantsut> [in Ukrainian].
- Zastavnyi, F. D. (1993). *Ukrainski etnichni zemli [Ukrainian ethnic lands]*. Svit [in Ukrainian].

HISTORICAL AND CULTURAL MONUMENTS OF POKUTIA: CURRENT SITUATION AND PROSPECTS OF USE IN TOURISM

Halyna Humeniuk

114

PhD in Pedagogy, Associate Professor;
ORCID: 0000-0003-2859-8369; e-mail: humenyukgalina@gmail.com
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract

The article identifies the current state of historical and cultural monuments in the Ivano-Frankivsk region and the prospects for the use of these objects in tourism. The results of the analysis of monuments and monuments of literary and artistic life in the territory of Pokutia are presented. The fortifications and sacred monuments of the region, which are the objects of the sightseeing and serve for the further development of the tourist industry in the region, have been studied. The article reveals the condition of the existing defence facilities in the region, which are currently in unsatisfactory condition. The remnants of the fortifications that have survived to the present day and that need protection, restoration and «return to life», turning them into tourist complexes, have been studied.

Keywords: historical and cultural monuments; Pokutia; fortifications; sacred monuments; literary and artistic monuments

